

Uspon Putina kroz čečenski sukob

Matković, Toni

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:525829>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-19**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za povijest

Sveučilišni prijediplomski studij

Povijest (dvopredmetni); smjer: nastavnički

Toni Matković

Uspon Putina kroz Čečenski sukob

Završni rad

Zadar, 2024.

Sveučilište u Zadru

Odjel za povijest
Sveučilišni prijediplomski studij
Povijest; smjer: nastavnički

Uspón Putina kroz Čečnski sukob

Završni rad

Student/ica:

Mentor/ica:

Toni Matković

Doc. dr. sc. Branko Kasalo

Zadar, 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Toni Matković**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Uspon Putina kroz Čečenski sukob** rezultat mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mogega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mogega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 3. listopada 2024.

Sadržaj

1. UVOD	6
2. KOLAPS SSSR-a I RUSIJA 90-ih	8
2.1. BORIS JELJCIN I NJEGOVA POLITIKA	9
2.2. GOSPODARSKI I SOCIJALNI PROBLEMI	10
2.3. RUSKA VOJSKA U NOVIM OKOLNOSTIMA	12
3. GEOGRAFSKI POLOŽAJ ČEČENIJE I RUSKE FEDERACIJE	13
3.1. Geografski pregled Republike Čečenije	13
3.2. Politički i religijski okvir društva	14
3.3. Prvi čečenski sukob	15
4. USPON PUTINA	22
4.1. Putin i KGB	22
4.2. Ulazak u rusku politiku	25
4.3. Putinova pobjeda na predsjedničkim izborima	26
5. Drugi čečenski rat	29
6. DESTALJINIZACIJA: MIT O KRAJU ILI NOVOM POČETKU	34
7. ZAKLJUČAK	37
8. SAŽETAK	38
9. SUMMARY	39
10. POPIS LITERATURE	40

1. UVOD

Raspad Sovjetskog Saveza 1991. godine označio je kraj jednog od najutjecajnijih geopolitičkih entiteta tijekom 20. stoljeća, dok je Rusija, preciznije Ruska Federacija naslijedila složen skup izazova koji su se prikazali kroz ekonomske, društvene i političke planove. Temelji razvoja ovog društva bili su u postsovjetskom principu države, početkom 1990-ih dolaze razne političke igre i previranja te tranzicija iz centralno planske ekonomije u tržišno – kapitalističku ekonomiju. Tu reformu provodi Boris Jeljcin, s kojim se Rusija suočila s valom reformi koje je uključivalo masovnu privatizaciju, ali i veću kontrolu nad ključnim industrijama, što je rezultiralo stvaranjem nove klase – oligarha koji su svojim utjecajem uvelike pridonosili razvoju, ali i političkim sticanjem raznih benefita.

Koncept ovog rada temeljio se na današnjem pitanju kako je zapravo Vladimir Putin dobio ovoliku političku moć. Naime, cijeli svijet je u jednom trenutku uvidio krah istočnog bloka. Taj pad je donio pregršt različitih mišljenja. U ovom radu je napravljena analiza na temelju dostupne literature kako su izgledali posljednji dani Sovjetskog saveza na čelu s Mihailom Gorbačovom. Kako je dolazilo do samog pada njegove vlasti i unatoč njegovim novim reformama, nije se uspio održati stari režim, kao ni sam Gorbačov.

Temeljna ideja rasprave bila je vezana uz Čečenske ratove koji su bili glavna okosnica za politička previranja kao i reformu cjelokupnog društva u Rusiji. Boris Jeljcin je uspio stvoriti temelje novog kapitalističkog društva, uz pomoć svojih suradnika, ali i oligarha.

Prva faza postsovjetske tranzicije donijela je duboke promjene, ali i ozbiljne ekonomske poteškoće. Krajem 1990-ih, zemlja je zapala u financijsku krizu, a slaba državna uprava, visoka inflacija i socijalna nejednakost doveli su do političke nestabilnosti. Osim ekonomskih problema, Rusija se također suočavala s unutarnjim sukobima, od kojih je najpoznatiji rat u Čečeniji. Ovaj sukob, koji je izbio početkom 1990-ih, snažno je potresao naciju i pokazao složenost upravljanja u novonastaloj situaciji. Čečenski ratovi, koji su bili obilježeni brutalnim sukobima i razaranjem grada Groznog, pretvorili su se u sveobuhvatan test ruskoj vojsci i političkom vodstvu u kojem je zemlja bila zahvaćena etničkim i separatističkim pokretima.

Politička slika Rusije značajno se promijenila u razdoblju od 1999. godine kada je Vladimir Putin došao na vlast kao premijer, a zatim pokojni predsjednik države. Njegov dolazak na vlast označio je novu eru za Rusiju – političku stabilizaciju, konsolidaciju moći i, u ekonomskom smislu, početak razdoblja oporavka. Putin se ubrzo učvrstio na vlasti i postavio osnove za

obnovu ruske sfere utjecaja unutar zemlje i prema van. Njegov politički stil koji se zasnivao na policijskoj centralizaciji, kontroli medija i istrebljenju političkih disidenata bio je predmetom brojnih polemika o karakteru i budućnosti ruske demokracije.

U političkoj i gospodarskoj sferi, Putin je proveo niz mjera koje su imale za cilj obnovu ruske ekonomije i jačanje njezinog međunarodnog statusa. Kroz suradnju s Međunarodnim monetarnim fondom i uspostavljanje kontrole nad ključnim industrijama, poput naftne i plinske industrije, Rusija je uspjela stabilizirati rubalj i smanjiti inflaciju. No, s druge strane, ova centralizacija moći i uspon oligarhijske strukture rezultirali su erozijom demokratskih standarda i suzbijanjem političkog pluralizma. Putinova politika suočila se s kritikama zbog gušenja sloboda, dok su ekonomske reforme omogućile jačanje bogatih elita i povećale nejednakosti unutar ruskog društva.

Ključni moment u Putinovoj vladavini bila je aneksija Krima 2014. godine, što je značajno narušilo odnose s međunarodnom zajednicom i dovelo do uvođenja sankcija. Ovaj potez je učvrstio Putinovu popularnost unutar zemlje, dok je u međunarodnim krugovima pokrenuo rasprave o njegovom autokratskom pristupu i težnji za obnavljanjem sovjetskog utjecaja. Putinova Rusija sve više se uspoređuje s autoritarnim režimima prošlosti, dok se postavlja pitanje u kojoj mjeri su metode iz razdoblja Staljina evoluirale i prilagodile suvremenim uvjetima.

Ovaj rad analizira ključne aspekte ruskog političkog i društvenog života od kraja Hladnog rata pa sve do suvremenog trenutka. Također fokus je dolazak Putina na vlast te kako je on sve od drugog čečenskog rata uspio stvoriti svoj kult koje mnoge podsjeća na doba staljinizma. U čečenskom ratu je pokazao kako jaka politička fronta može olakšati put ka moći i kako Rusiju zapravo oblikovati po svojim zamislama.

Temeljna literatura koja su omogućila lakše razumijevanje ove kompleksne teme bile su knjige Herberta J. Ellisona, koji je opisivao detaljno kraj Mihaila Gorbačova te dolazak Borisa Jeljcina, zatim Marka Galeottija koji opisuje prvi i drugi čečenski rat uz razne karte kako bi se lakše razumjelo područje ratovanja, Jamesa Hughesa koji je dao detaljan opis Čečenskog naroda te kako je vjera kasnije pripomogla vojnom uspjehu protiv tako velike vojne sile. Ove tri jedinice literature su dale osnovu za razumijevanje, dok je ostatak literature s popisa dala uvid u druge segmente kao što su načini ratovanja u Čečeniji, način vladanja Vladimira Putina i njegovog dolaska na mjesto predsjednika te u konačnici nov način vladanja sličan staljinizmu.

2. KOLAPS SSSR-a I RUSIJA 90-ih

Sastanci na vrhu odnosno engleski *summit* su sastanci koji su dobili na važnosti od 1938. kada je premijer Neville Chamberlain od UK-a otišao k Adolfu Hitleru u nadi da će pregovorima zaustaviti naum Njemačke u osvajanju Čehoslovačke. Sama riječ *summit* engleskog je podrijetla s time da je SSSR imao svoj izraz *sastanak na vrhuncu* te su izbjegavali koristiti upravo zapadnjačku terminologiju. Tijekom ljeta 1991. dolazi do promjene snaga u političkim ideologijama te tada SSSR počinje i sam koristiti riječ *sammit*. To je označavalo početak promjene odnosa između istoka i zapada.¹ Već između 30. i 31. 7. 1991. održan je *sammit* između tadašnjeg predsjednika George Herbert Walker Busha i prvog predsjednika SSSR-a Mihaila Sergejeviča Gorbačova. Potpisivanje tog sporazuma je bio znak udruženja između istoka i zapada, početak stvaranje zajedničkih poslova kao i suradnju. A suradnja je trebala početi, kako je Hladni rat završio, kroz definiranje kako i što s nuklearnim oružjem. Plan START I je bio plan smanjenja nuklearnog oružja i ukupnog arsenala za otprilike 30% od strane SSSR-a, dok od strane SAD-a za 50%.² No, prije nego je došlo do sastanka, održan je drugi sastanak u Reykjaviku gdje je sudjelovao Mihail Gorbačov s tadašnjim predsjednikom SAD-a Ronaldom Reaganom. Naime, stajalište SAD-a bio je da se i dalje koristi *Strategic Defense Initiative* (SDI), no mišljenje tadašnjeg SSSR-a, u slučaju implementacije ovog sustava, da ulaze u hendikep obrane. Zbog cijele situacije, mišljenje je bilo da svijet ulazi u novo razdoblje Hladnog rata, no otac sovjetske hidrogenske bombe Andrei Sakharov, uvjerio je Mihaila Gorbačova da je ideja predsjednika Reagana čista fikcija i neizvediva.

Nova promjena dolazi i u društvenom ustroju, naime još 1987. za vrijeme vladanja Gorbačova stvara se program *perestrojka*, reforma sovjetskog gospodarstva i politike. Omogućena je ograničena gospodarska sloboda, odnosno mogućnost otvaranja privatnih poduzeća kao i inozemna ulaganja. Također kroz te reforme je omogućena veća sloboda govora i mišljenja, koja je već započela 1985. godine kroz reformu zvanu *glasnost* koja je omogućila stanovništvu pravo na kritiziranje vlasti. To je sam Gorbačov uradio na nacionalnoj televiziji, kritizirao je svoje suradnike što je izazvalo čuđenje i strah, kao i zbuđenost kako u tom trenutku među „radnim drugovima“, tako i među širokim masama. Gledajući cijelu Gorbačovu politiku, uistinu se može reći da je pokušaj demokratizacije društva i politike išao postepeno i u pravom smjeru. Uz Gorbačova, krajem 80-ih i početkom 90-ih, na političkoj sceni uspinje se i Boris

¹ S. Plokhy, 2014., 22.

² S. Plokhy, 2014., 23.

Jeljcina koji također pomaže u demokratizaciji. Oni su prvotno surađivali, a kasnije su postali politički protivnici.³

2.1. BORIS JELJCIN I NJEGOVA POLITIKA

Boris Jeljcin, rođen 1931. godine za vrijeme Staljinovog komunizma, osjetio je na svojoj koži teror i neimaštinu, što je u kasnijem periodu pomoglo u stvaranju njegovog političkog gledišta. Naime, njegov otac i ujak su često bili u zatvoru jer nisu pridonosili kolektivnom skupljanju žita i drugih namirnica, te sam Jeljcin biva gladan većinu svog mladenačkog života. No, ta glad uskoro prelazi u glad za uspjehom. Boris Jeljcin završava na Politehničkom institutu Ural te vrlo mlad postaje glavni u konstrukcijskom inženjerstvu na području Urala, te s 45 godina postaje Sekretar Sverdloske oblasti koja je bila značajna zbog ruda.⁴

Boris Jeljcin je 1985. izabran kao predsjednik moskovske komunističke partije. Prije samog dolaska na političku poziciju u Moskvi, Jeljcin je bio među narodom, što je vrlo vjerojatno pripomoglo u detekciji problema infrastrukture u Moskvi. Dodatan razlog želje za promjenama u Moskvi nastaju kada je uvidio svoje nove kolege kako uzimaju sve za sebe, no ljudima Moskve ne daju ništa. To ga je posebno razljutilo te je zatražio da se uvedu promjene. Te promjene nisu odgovarale tadašnjim kolegama, što je kasnije i eskaliralo sukobom između Jeljcina i Gorbačova na sastanku Politbiro⁵. Nedugo nakon toga, Jeljcin daje ostavku, prvo kao predsjednik Moskovske komunističke partije, zatim i kao član Politbiroa. U razdoblju od 1985. do 1989. događaju se značajne turbulencije u SSSR-u. Naime, iako je Gorbačov bio „glavni“, Jeljcin je i dalje bio u političkim krugovima, što je zapravo rezultiralo njegovim odabirom 11. 11. 1989. kao zamjenik Gorbačova. Tenzije su se u nekoj mjeri smirile između njih dvojice, ali iskušenja ne nedostaje.

Dolazi godina 1991., vrijeme promjena na geopolitičkoj sceni u svijetu. Jugoslavija je u raspadu, Njemačka se ujedinjuje, Mađarska kroz prosvjede stvara otpor prema starom režimu, te postavlja temelje za stvaranje nove političke situacije. Takve tektonske promjene su došle i u SSSR. Naime, 25.12.1991. spuštena je zastava Sovjetskog saveza s Kremlja, a podignuta je zastava Ruske Federacije. Mihail Gorbačov napušta poziciju čelnika SSSR-a, dolazi nova figura, predsjednika Ruske Federacije. Kao prvi predsjednik Rusije dolazi Boris Jeljcin, što

³ H. J. Ellison, 2006., 15 – 16.

⁴ H. J. Ellison, 2006., 15. – 16.

⁵ Politbiro – najviše tijelo partije.

uopće u tadašnjem vremenu nije bilo veliko iznenađenje, jer njegov se dolazak očekivao od strane ruskog naroda. Naime, prvo su se 24. 2. 1991. skupili na Manezohovom trgu u Moskvi pristaše Borsu Jeljcina kako bi pokazale podršku te parolama „U Jeljcinu je spas“, dali su novi štih u stvaranju nove ruske države. Svojim demonstracijama su htjeli pokazati volju naroda za novim početkom i promjenom tadašnjeg stanja. Početkom 8. mjeseca dolazi do coup d'etat koji je postavio podlogu za dolazak Borisa Jeljcina. Razlika između coup d'etat-a i ustanka naroda, u ovom primjeru, vojska je preuzela inicijativu i odradila glavnu zadaću, dok je narod došao kasnije kao podrška. Gorbačov je pokušao smiriti tenzije, no kao pobjednik je izašao Jeljcin ispred parlamenta uz podršku naroda. Nakon tog puča, shvaćeno je da era SSSR-a dolazi kraju i novi dani čekaju zemlje nasljednice, pogotovo Rusku Federaciju na čelu s Jeljcinom.⁶

2.2. GOSPODARSKI I SOCIJALNI PROBLEMI

Gospodarski problemi tek počinju za vrijeme ostvarivanja ideje o neovisnoj Ruskoj Federaciji. U 6. mjesecu 1991. godine, Boris Jeljcin u dogovoru s bjeloruskim i ukrajinskim vođama, potpisuje dokumente u kojima ruši postojeće stanje SSSR-a i stvara niz neovisnih država, među kojima i Rusiju. Za vrijeme velike političke i gospodarske krize tijekom 1989. godine, došlo je do nestašice osnovnih životnih namirnica. Naime, po tadašnjim podacima, prosječni građanin SSSR-a proveo je između 40 – 68 sati stojeći u redovima za hranu mjesečno, 12 % građanstva je moglo priuštiti si meso te 8% građanstva jelo je maslac od početka krize. Zbog toga je 1991. CNN predviđao veliku glad i smrt u Rusiji.⁷ Boris Jeljcin je imao težak zadatak ispred sebe, kako stabilizirati rubalj te kako nahraniti ljude bez da se ekonomija uruši. S toga je Jeljcin imenovao dvije osobe od iznimne sposobnosti, Yegora Gaidara za premijera Ruske Federacije te Anatolea Chubaisa za glavnog ministara privatizacije poduzeća i obrta. Kroz tri godine, radikalnim reformskim, često nepopularnim i oštrim potezima, Rusija „staje na noge“. Kroz 1992. godinu smanjeni su redovi za hranu, masovna privatizacija obrta i velikih državnih poduzeća, poticaj države za zapošljavanje u svim sektorima, stvaranje privatnih sektora koji su bili Rusiji „slamka spasa“. Do 1994. godine 70 % Ruske ekonomije našlo se u rukama privatnika. Kroz 1995. u suradnji s Međunarodnim monetarnim fondom, došlo je do regulacije i stabilnosti ruskog rublja. Iako je Boris Jeljcin pokušao srediti situaciju ekonomski, politički je bio na „ivici“ što se ticalo oporbe i političkih protivnika. Svi su željeli uzeti mjesto Borisu

⁶ H. J. Ellison, 2006., 103.

⁷ A. Shleifer, D. Treisman, 2003. 8 – 11.

Jeljcinu jer su ga smatrali nekompetentnim i alkoholičarom. Smatrali su da upravo ovo drugo ruši ugled Ruske države te njene politike prema vanjskim interesima. Tijekom predsjedničkih izbora 1996. godine glavni protukandidat bio je komunistički vođa Gennady Zjuganov. Kako bi sebi osigurao mandat, uvodi zakon o posudbi za javno dobro, odnosno dopuštenje da se određeni izvori energije ili infrastruktura predaje određenoj privatiziranoj tvrtki, a zauzvrat će ona dati državi gotov novac u obliku posudbe i/ili otkupa. Taj zakon je pomogao stvaranju novog sloja, oligarha. Oligarsi u Ruskoj politici i ekonomiji su pojedinci koji su kroz samu krizu i transformaciju iz državno – planskog gospodarstva u tržišno, iskoristili situaciju te otkupili udjele ili u potpunosti otkupili tvornice, obrte, naftne kompanije i slično za male novce. Oni su ti koji su mogli prevagnuti pobjedu na izborima, jer su imali preveliku političku i ekonomsku moć.⁸

Iako je pobijedio na izborima, ne možemo reći da je izašao kao apsolutni pobjednik. Boris je bio bolestan i unatoč svemu držao je velik dio Ruske ekonomije pod kontrolom. No, onda dolazi veliki problem s naftom. Naime, cijena nafte drastično raste zbog krize 1997. pa sve do 1998. godine, na području jugoistočne Azije. Retrospektivno, Boris je na mjestu predsjednika „preživio“ i nakon Prvog čečenskog rata, kojeg Rusi i dan danas zovu velikim neuspjehom. Boris je početkom 2000-tih pronašao nasljednika, osobu koja je imala snažan početak u Ruskoj politici. Ta osoba je bila Vladimir Putin. Dolaskom na mjesto premijera, Vladimir Putin je počeo snažno u očima neposrednih promatrača koji nisu bili upućeni dovoljno u cijelu priču oko njegovog dolaska na mjesto premijera. Jeljcin ubrzo daje ostavku na mjestu predsjednika, kako zbog svoje bolesti, tako i zbog napete političke situacije u Rusiji koja je tražila novi put pogotovo zbog rusko – čečenskih ratova.

Politički gledano, vladavina Borisa Jeljcina obilježila je mnoge uspone i padove, no ne može se kazati da je, kako kaže oporba, potpuno zakazao. Naime, uspio je od novonastale države koja je silom prilika izgubila mnogo teritorija koja su joj donosila određene financijske prihode, ojačati i vratiti djelomično stari sjaj.

⁸ A. Shleifer, D. Treisman, 2003. 14 – 17.

2.3. RUSKA VOJSKA U NOVIM OKOLNOSTIMA

Prilikom raspada SSSR-a, osim na gospodarstvenom i teritorijalnom planu, osjetila se stagnacija i kod vojske. Već u ljetu 1990. godine, Sovjetska ekonomija bila je na „tankoj niti“ raspada. Lenjingrad (dan. Sankt Petersburg) i ostali gradovi osjetili su nestanak osnovnih proizvoda u kruhu, čaju, sapunu, šećeru, pa, i u luksuzu kao što su cigarete i votka. U siječnju 1991. godine Mihail Gorbačov zapovijeda vojsci da obrane komunističku upravu u Litvi. Sama Litva je godinu dana prije objavila neovisnost. U fokusu napada sovjetske vojske bio je televizijski toranj koji se nalazio u glavnom gradu Vilniusu. Tijekom napada, četrnaest ljudi je izgubilo živote, no litvanski lideri su u 2. mjesecu održali referendum koji Gorbačov smatra ilegalnim.⁹ Vojna akcija u Litvi je pokazala u kojoj situaciji se nalazi sama vojska što je kasnije imalo temelj za stvaranje ruske vojske.

Rusija je zadržala strukturu, izmijenila je određene pozicije odnosno nije bilo više Komunističke partije koja je nadgledala rad generala, sada je tu ulogu preuzeo predsjednik kao vrhovni zapovjednik, dok je general zapovijedao određenim sastavima (zračne snage, vodene snage i kopnene snage). Ministarstvo obrane se redefiniralo i pretvorilo kao glavni štab iz koje su sve zapovjedi krenule. Njima predsjeda ministar obrane, no on je podređen predsjedniku u većini odluka. Sam ministar ima pravo povući iz opasnosti ili rat određenu grupu vojnika, ali nema ovlasti zaustaviti rat/sukob. Rusija je naslijedila obvezni vojni rok za momke i cure u iznosu od 12 mjeseci bez prekidanja odsluženja. Upravo će ovakva struktura vojske voditi početkom 1990-ih rat u Čečeniji.

Mnogi stručnjaci za vojnu povijest su analizirali zašto se Rusija mučila toliko dugo i doživljavala velike poraze u prvom čečenskom ratu. Nekoliko činjenica se moraju uzeti u obzir. Prva činjenica jest da su Čečeni dobili za prvog predsjednika Džohara Dudajeva, čovjeka koji je poznao sustav. On je znao kakav je mentalitet kod generala i ministra obrane. To se očitovalo kada je ministar obrane 11. 12. 1994. general Pavel Grahov da će osvojiti Grozni s dvije bojne i to u manje od 2 sata. To je upravo sovjetski mentalitet ratovanja koji se u dijelu prvog čečenskog rata detaljnije opisuje. Nadalje, druga činjenica jest da su Čečeni postali fanatici, ne u stvaranju države, već vjerski fanatici. Njih je držala zajedno vjera i zbog toga je Dudajevu bilo lakše držati disciplinu među njima. Kako je ruska vojska ulazila u Grozni tijekom prvog čečenskog rata i drugog čečenskog rata, sami vojnici opisuju strah da su uvijek

⁹ S. L. Myers, 2015., 84

nadgledani od neprijatelja i da je svaki kamen na podu potencijalna mina. Čečeni su po tomu bili izrazito poznati jer su koristili gerilsku taktiku. Nadalje, bombaški napadi su dodatno razvili strah što je kasnije kod vojnika izazvalo mnoge psihološke poremećaje i teško zdravstveno stanje. U prvom su ratu bili slabije opremljeni jer su smatrali da će Grozni pasti jako brzo, dok u drugom ratu su bili pripremljeniji. To je bilo i zahvaljujući promjeni vlasti u Vladimiru Putinu koji je pripomogao boljem opremanju vojnika i boljoj obuci u takvim terenima.

3. GEOGRAFSKI POLOŽAJ ČEČENIJE I RUSKE FEDERACIJE

3.1. Geografski pregled Republike Čečenije

Čečenija, (Ruski: Чечня, Čečenski: Нохчийчоь) je republika u sastavu Ruske Federacije te nalazi se na području sjevernog krila Kavkaza, graniči s Rusijom na sjeveru, Republikom Dagestanom na istoku i jugoistoku, Gruzijom na jugozapadu te Republikom Ingušetijom na zapadu. Površina Čečenije iznosi cca 12300 km te ima 1,2 milijuna stanovnika sa zadnjeg popisa stanovništva iz 2008. godine.

Čečenija spada u tri regije kada se gleda njena fizičko – geografska osnova. Na samom jugu se nalazi područje planine Kavkaz gdje je formirana njena politička granica. U tom području se nalazi i planina Tebulosmta na visini od 4439 metara te rijeka Argun. Drugo područje podjele jest područje prijelaznog tipa između brežuljaka i plodnih nizina između rijeka Terek i Sunzha rijeka. Na samom sjeveru se nalazi velika prostrana nizinska ravnica koja se naziva Nogajska Stepa.

Gledajući sastav stanovništva, vidljivo nam je iz posljednjeg popisa iz 2008. godine. Većinu čine pripadnici Čečenske skupine, zatim manjinski Rusi te pripadnici naroda Inguška. Čečenski narod kao i Inguški imaju dvije zajedničke dodirne točke, a to je vjera, sunitski islam te njihovi narodi pripadaju skupini Nakh. Uz njih dvoje pripada i Dagestan koji je dominantan u ovoj skupini. Gledajući povijesni kontekst, Čečeni potpadaju pod tadašnjim Ruskim Carstvom još za vrijeme Krimski ratova.¹⁰

¹⁰ <https://www.britannica.com/place/Chechnya> (Pristupio 15.11.2023.)

3.2. Politički i religijski okvir društva

Riječ Čečen dolazi iz turskog jezika i označava zapravo selo u Čečenskoj nizini gdje su u prvom mahu susreli Rusi i domaće stanovništvo. Međutim, sami Čečeni sebe nazivaju „Nokchii“. Živjeli su preko šest tisuća godina na istom području, zadržali su kulturu i tradiciju koja ima korijene s drugim Kavkaskim narodima kao Inguši i Batsbi. Od sedmog do sedamnaestog stoljeća dolazi do proboja islama, specifično sunitski islam.

Čečenska regija i Inguška regija bili su dio Sovjetske planinske Republike do 1924. godine, kada su se odvojile i stvorile samostalne oblasti.¹¹ Tijekom 1934. godine, te dvije neovisne oblasti stvorile su Čečensko – ingušku autonomnu oblast. Do 1944. ova se autonomna oblast dijelila na 12 administrativnih rajona¹² te 17 gradova. No, ni ova administrativna i politička situacija nije ostala trajna, već je 1991. Čečenija jednostrano proglasila neovisnost, dok je Ingušetija odbila separaciju te se pridružila, kao konstitutivna republika Ruskoj Federaciji. U siječnju 1994. godine, Čečenija mijenja svoj naziv u Čečensku Republiku Ičeriju, sufiks koji su dobili od imena velike regije na području jugoistoka koji je simbol rođenja Čečenske nacije.

Gledajući povijesno, čečenskom narodu u Rusiji, a prije toga SSSR-u te Ruskom Carstvu nije bilo jednostavno. Operacijom „Lentil“, dana 23. 2. 1944. sovjetske službe počinju s pripremama plana deportacije Čečena u Centralni dio Azije te Sibira. Pripadnici NKVD-a i Crvene armije na čelu s Staljinom, željeli su deportacijom dobiti mir na području Čečenije i naseliti sa Slavenima koji bi bili pokorni. Tu deportaciju možemo definirati i kao etničko čišćenje.¹³ Nažalost, Čečeni su već „naviknuli“ na deportacije od strane Rusa, međutim ova deportacija je bila najbrutalnija. To se moglo vidjeti već 27. 2. 1944. godine kada su pripadnici Crvene armije zapalili 700 živih Čečena. Počele su se organizirati gerilske trupe koje su se borile za slobodu Čečena. Kako bi smanjili mogućnost ujedinjavanja i stvaranju otpora, vrhovna komanda SSSR-a odlučila je ukinuti Čečen – Inguš ASSR¹⁴ Deportirani su prošli kroz prisilan rad u gulagu, koji su vođeni od strane NKVD-og odjela za Specijalna preseljenja. Unatoč teškom životu, Čečeni su imali pozitivni prirodni prirast.¹⁵

Na dvadesetom kongresu Komunističke Partije, Nikita Hruščov je dogovorio rehabilitaciju protjeranog stanovništva, odnosno dao je zeleno svjetlo za povratak. To je dalo poticaj za

¹¹ A. Jaimoukha, 2005., 43.

¹² Rajon = distrikt.

¹³ A. Jaimoukha, 2005., 94.

¹⁴ Chechen – Ingush ASSR- Čečensko – inguška autonomna oblast Saveza socijalističkih republika.

¹⁵ A. Jaimoukha, 2005., 96 – 97.

normaliziranje odnosa i destalinizaciju društva koje je još uvijek živjelo u strahu. Već u siječnju 1957., dolazi do obnove Čečen – Inguš ASSR, vraćeno je većinu teritorija, dok dio Prigorodni distrikta je vraćen Sjevernoj Osetiji¹⁶.

3.3. Prvi čečenski sukob

U 12. mjesecu 1994. godine, Ruski vojnici su prolazili kroz mukotrpan i krvav put kako bi došli do grada Groznog. Zauzećem grada, Čečeni bi bili demoralizirani te se pobjeda očekivala kao lagan pothvat ruske vojske. Međutim, grad je opravdao ime, u prijevodu „zastrašujući“. Nakon danonoćnog granatiranja i razaranja grada i okolice, ruska vojska zauzela je Grozni i bio je pod njihovom kontrolom preko godinu dana. Kako je zapravo počeo rat? Područje Čečenije pripada naftno-plinskom bogatom području. Također, u tom području Rusija ima izlaz na Kaspijsko jezero na istoku, te na zapadu izlaz na Crno more. Ako bi Rusija izgubila kontrolu Čečenije, mogla bi situacija stvoriti domino efekt da započne ratove za neovisnost i na drugim područjima Ruske Federacije. Iako mnogi smatraju da je ovo bio uzrok rata, zapravo treba se vratiti u period Gorbačova koji je *perestrojkom* zapravo pridonio porastu nacionalizmu i jačanju pokreta za neovisnost koji su se u ovom slučaju odrazili na Čečeniju. Zato je novinar Anatol Lieven zaključio da je rat u Čečeniji započeo od 1991. kada im je prekipjelo da su „višak i smeće“ te da počinje „nacionalna revolucija“ koju neće moći zaustaviti Rusija.¹⁷ Anatol Lieven također opisuje čečenske borce kao „Homerske vojnike“ kao i „Eneji s RPG-om¹⁸“. Kada se gleda trenutak ujedinjenja Čečenskog naroda, sve počinje sunitiskim islamom. Njihova društvena struktura bazirala se na poštivanju Šerijatskog zakona te da je taj Zakon iznad bilo kojeg državnog. To se naravno, nije sviđjelo ni tadašnjim Sovjetima kao ni Rusima kasnije. Također, pravdaju svoju namjeru svetim ratom odnosno džihadom. Kroz period od 1991. do 1994., vojni i politički analitičari su smatrali da postoji tzv. *meta-conflict* odnosno percepcija da postoje teroristi i osloboditelji. Glavni teoretičar bio je Daniel Bar -Tal koji je definirao kroz emocionalno i kognitivno razumijevanje suprotnih strana i zašto ni jedan konflikt nije jednostavan za analizirati. Kao psiholog u smatra da se može poistovjetiti nacija i emocija kao glavna poveznica. Više će emocije u ratovanju dati država, narod koji je pod napadom, nego ona koja napada. Država koja napada ima trenutnu dozu „emocije“ koja većim gubitcima,

¹⁶ Sjeverna Osetija – autonomno rusko područje na teritoriju Gruzije.

¹⁷ J. Hughes, 2007., 23.

¹⁸ RPG – Rocket propelled grenade – hrv. Zolja.

iziskuje snagu napadačima, dok obrambene nacije i države prilikom gubitaka, ne klone već idu stepenicu više i jače su obrane kako bi se stekli uvjeti za protuofenzivu. Ruska politika je smatrala Čečene teroristima, ali i separatistima.¹⁹ Ruska politika je pokušala svijetu „objasniti“ da Čečeni nisu imali pravo na samoodređenje jer su kulturološki i povijesno uvijek uz Rusiju. Unatoč toj teoriji, ona nije dokazana da je zapravo kružila među političkom elitom tog vremena. Ovdje se samo može govoriti o militarizaciji dijela Rusije koji je pokušao steći vojnim aktom neovisnost.

Slika 1 Naftovodi u Čečeniji²⁰

Glavni počeci kreću od referenduma iz 1991. godine kada je za predsjednika Kongresa čečenskog naroda izabran Džohar Dudajev. Bio pripadnik vojnih postrojbi SSSR-a te jedini Čečen koji je tijekom Sovjetsko – afganistanskog rata bio zapovjednik 326. divizije teških bombardera. Zbog toga je bilo i logično da će predsjednik u ratnom razdoblju biti netko tko poznaje način na koji se tadašnja Rusija bori te na čijim temeljima se oformila. Prilikom inauguracijskog govora, tvrdio je da neće biti pregovora s Rusijom do onog trenutka kada ga priznaju kao legitimnog predsjednika Čečenske Republike Ičerije. Boris Jeljcin nije prihvatio referendum te Moskva proglašava izvanredno stanje 7. 11. 1991. godine. Ubrzo Moskva

¹⁹ O. Olikar, 2001., 12.

²⁰ Preuzeto iz: J. Hughes, 2007.

priprema odmazdu i šalje poseban odred lake pješadije koja je trebala zauzeti Grozni. Dolaskom u Grozni ruske snage su bile okružene Dudajevim snagama. Moskva je osjetila poraz po prvi put. Čečenska vojska uspijeva zarobiti popriličan broj zarobljenika, a Dudajev koji je u međuvremenu postao nacionalni heroj, vraća zarobljene vojnike u Moskvu u nadi da će to omogućiti pregovorima o priznavanju neovisnosti. Čovjek od povjerenja Borisu Jeljcinu za ovu akciju bio je Aleksandr Rutskoj koji je kao i Dudaev, bio članom SSSR-ovih vojnih snaga u Afganistanu, pri čemu se očekivalo da će upravo ta poveznica omogućiti lakši dogovor. Međutim, u javnom obraćanju naciji, izjavio je da „ovo nije nacionalno buđenje, već buđenje kriminalaca koji su željeli samo moć“.²¹ Mnogi su se zapitali kako je došlo do ovog vojnog neuspjeha. Odgovor je dao zapravo Valery Tiskov koji je tvrdio da „bez naoružanja nema ratovanja“.²² Zapravo Čečensko naoružanje došlo je još od raspada SSSR-a jer je u tom području počela masovna militarizacija u strahu da će raspadom SSSR-a odmah tražiti neovisnost, no dogodilo se da je Moskva zapovjedila ipak povlačenje ruskih vojnika (dotadašnjih vojnika Crvene armije) te Čečeni su zaposjeli veliku količinu oružja, streljiva i mehaniziranih vozila, kao i proturaketne sustave. Za Borisa Jeljcina sramota, za Džohara Dudajeva velika pobjeda. Godine 1992. ponuđen je Federativni sporazum koji je trebao biti potpisan, međutim Čečenija odbija prihvatiti uvjete. Ingušetska regija se odvaja od Čečenije i postaje dio Ruske Federacije, a Čečenija u međuvremenu izrađuje svoju zastavu i stvorila vlastitu himnu, pri čemu su ispunjavali određene uvjete za stvaranje države, no nemaju međunarodno priznanje što ih zapravo čini pseudo državom. Ruska agencija za državnu sigurnost FSB, nasljednica KGB-a, počela je regrutirati nove vojnike, preciznije plaćenike, njih 78. FSB im je tvrdio da je Džohar Dudajev pobjegao iz Čečenije, a da ih u Groznom čeka narod s cvijećem kako bi proslavili ponovno ujedinjenje. Međutim, dolaskom novih trupa od FSB-a, ubijeno je više od pola, a njih 23 se vratilo živi u Rusiju.²³ Boris Jeljcin se našao u velikom problemu, nije mogao objasniti javnosti kako Ruska vojska koja je slovila za silu ne može poraziti tako malu „naciju“ kao što je Čečenija. S toga kreću planovi prve invazije.

²¹ J. Hughes, 2007., 26

²² J. Hughes, 2007., 26

²³ M. Galeotti 2014., 30

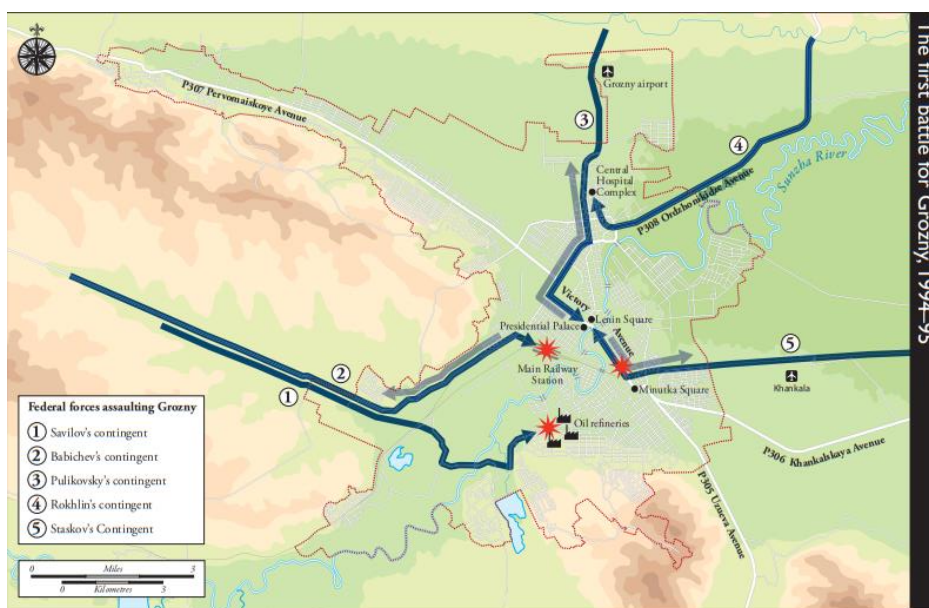

Slika 2 Prva invazija na Čečeniju²⁴

U rano jutro 11. 12. 1994. godine kreće ruska invazija na Čečeniju. To označava sami početak Prvog rusko – čečenskog rata. Ruski smjerovi napada bili su iz četiri pravca od čega prvi pravac je išao zračnim putem kako bi se uništili aerodromi za sprječavanje uzleta aviona čečenskih obrambenih snaga. Nadalje, Rusiji je pomagao general Vladimir Čilindin koji je dolazio iz pravca Južne Osetije. Sve su snage došle ka konačnom cilju, a to je Grozni, međutim tamo nisu dočekani cvijećem i pjesmom, već bombama i vojno – spremnim narodom. Rat tek onda počinje.

²⁴ Preuzeto iz: M. Galeotti 2014.

Ruski početni gubitci u Čečeniji i gradu Groznom su rezultat sovjetskim strateškim razmišljanjem. Logika sovjetskom ratovanja bila je da će neprijatelj radije ostaviti grad i predati ga u ruke osvajaču te da neće dopustiti njegovom razaranju. Postojale su dvije strategije za novu Rusku zemlju, ako neprijatelj brani grad probat će se zaobići, no ako se grad ne brani onda će pješadijska vojska ući u formaciju mimohoda kako bi se prikazala dominacija. Za Grozni se nije koristila ni jedna od navedenih taktika. Grad se branio, ali se morao zauzeti pod svaku cijenu. S toga ruska formacija u napadu je izgledala sljedeće: tenkovi ulaze prvi, zatim prate pješadija s vozilima te pješadija bez vozila. Glavni cilj bio je zaustaviti opskrbu grada te držati grad pod opsadom. Unatoč svemu, zbog geografije grada, Grozni nikada nije bio blokiran ili izoliran do kraja. Tijekom 31. 12. 1994. dolazi do artiljerijskog bombardiranja grada, a Čečeni su se borili još jače i žješće. U tom sukobu veliku ulogu odigrao je i islam, jer kako su Čečeni bili potisnutiji, tako ih je fanatizam vodio još jače što je na kraju i rezultiralo žilavom obranom grada. Vjera u kojoj svatko tko pogine u borbi za Alaha postaje šehid i dobiva nebesku nagradu. Na ulicama grada vodile su se žestoke borbe, bilo je bitno zauzeti svaku kuću kako bi se moglo ići dalje. Glavna uporišta ruske vojske izvana bilo je zauzeće dvaju aerodroma, kao i područje oko bolnice.

Slika 3 Bitka za Grozni, smjerovi vojske²⁵

²⁵ Preuzeto iz: M. Galeotti 2014.

Već 7. 1., moskovska delegacija najavljuje uskoro kraj rata te pokušavaju sa Čečenima stvoriti određene uvjete pod kojima će se mir potpisati. Samoprogllašena Čečenska republika odbija bilo kakve razgovore ako se u to neće uključiti njihova potpuna samostalnost. Ideja Ruske Federacije bila je da Republika Čečenija djeluje potpuno autonomno u svom području, ali da ne smije stvarati vanjske suradnje s drugim neovisnim državama. Školstvo bi bilo podijeljeno između ruskog i čečenskog ministarstva obrazovanja. Čečenima se nije svidjela ideja te se rat nastavlja. Pored samih sukoba, ruskim borcima je najveći problem terorizam. Terorizam će kasnije biti jedna od okosnica novog sukoba s Čečenima. 1. 1. 1996. godine, Vyacheslav Tikhomirov postaje general ruske vojske na području Čečenije. Njegov prethodnik Viktor Kulikov, postaje ministar obrane. Novim vodstvom ruska vojska ulazi u fazu jače borbe protiv Čečena. Unatoč i dalje jakoj obrani Čečena, Dudajev umire u te Aslan Mašadov, koji mu je bio desna ruka, odlazi do lokalnih moćnika te ih moli za pomoć u ratu. Prilikom pristanka dogovorena je gerilska strategija ratovanja. Nadalje, Rusija je shvatila da rat mora čim prije biti gotov jer moraju vratiti svoje momke kućama. Tako je Boris Jeljcin prilikom posjete svojim vojnicima, 205. motoriziranoj jedinici kazao da je rat za njih gotov, dok su se sigurnosne službe potrudile smanjiti broj s 55 tisuća na 41 tisuću kako bi se zaštitili od naroda da ne dođe do pobuna i u Rusiji.²⁶ Dana 6. 8. 1996. godine, Čečeni udaraju kao nikad dosad. Naime, tog jutra je napadnut Alkhan – Yurt pri čemu je cca. 1500 vojnika infiltriralo u Grozni, zauzelo aerodrom, stvorene nadzorne točke Čečenaca te razvijena obrambena mreža. Za sve je zaslužan Aslan Mašadov koji je bio izvrstan gerilski stručnjak za tu vrstu borbe. Rusi za odmazdu bombardiraju Grozni i druge gradove u Čečeniji kao odgovor. Kroz ta bombardiranja, povećavao se broj izbjeglica koji su odlazili u susjedne zemlje i regije kako bi se spasili. Tijekom idućih tjedana, Rusi pokušavaju na sve moguće načine razbiti obrambenu liniju Čečena. Osim Čečena, zabilježen je značajan broj stranih boraca, pretežito islamske vjeroispovijesti. Već 20. 8., dolazi naređenje državnog vrha da se počnu povlačiti ruske trupe kako bi se mogli održati pregovori nazvan Khasav-Yurt sporazum.

Mirovni pregovori počeli su 31. 8. 1996. kada službeno završava Prvi Čečenski sukob. Mir je potpisan u Kashav - Yurtu gdje je dogovoreno povlačenje ruskih trupa iz Čečenije te njen politički status će biti riješen do 2001. godine. Također dogovor je bio i razmjena vojnika i ranjenika. Nadalje, Čečenija postaje nezavisna, ali i dalje pod Ruskom Federacijom, Aslan Mašadov postaje prvi čovjek vlade. Od potpisivanje sporazuma iz 1996. godine do 1999. kada dolazi do Drugog Čečenskog sukoba, stalno su prisutne napetosti te naposljetku i teroristički

²⁶ M. Galeotti 2014., 42.

napadi. Taj se period još zove *Vrući mir*. Naime, tada su prilikom zauzimanja Groznog, Mašadov poziva lokalne moćnike Akhmada Zakayeva, Doku Umarova i Ruslana Gelayeva kako bi pripomogli za ojačavanje čečenske vojske. Završetkom prvog rata, shvatili su da je zapravo daleko od gotovog i da je cijela situacija s Čečenskom politikom *vrući krumpir*. Zbog loše komunikacije među vođama rata, kao i cjelokupnog kaosa, dobili su vjetar u krila te su pokušali na raznorazne načine prikupiti što više postratnog profita. Već 1997. Aslan Mašadov leti prema Moskvi da se završe mirovni pregovori i potpišu posljednji dokumenti, no Moskva odbija platiti ratnu odštetu u iznosu od 300 milijuna dolara, kao i pomoć za nezaposlene i obnovu. Mašadov je doveden pred gotov čin i činilo se da je bezizlazna situacija. Prodao je dio telekomunikacijskih poduzeća britanskim investitorima koji su kupnjom omogućili djelomičnu obnovu, no zaposlenici su dobili minimalnu plaću kao i loše radne uvjete. Zbog toga raste napetost i među narodom koji nezadovoljstvo osvećuju preko džihada. Naime, upravo te telekomunikacijske kuće su postale meta napada. Mašadov krivi Arbija Barayeva koji je bio zapovjednik Specijalne postrojbe za islamska djelovanja, čiji zadatci su bili za smišljanje i izvedbu terorističkih napada protiv Rusije. Pобољшanje situacije se nije nadilazilo, no uskoro će doći novi predsjednik Rusije. Dolaskom Vladimira Putina na vlast kao predsjednik, otvara se novo poglavlje u ratu.²⁷

²⁷ J. Hughes, 2007., 48

4. USPON PUTINA

4.1. Putin i KGB

Vladimir Spiridonovič Putin, otac Vladimira Putina, bio je vojnik u Drugom svjetskom ratu prilikom Njemačke invazije na SSSR. Tijekom rata dobio je čin zapovjednika postrojbe koja je ratovala na području rijeke Neve. Osim obrane, bio je i zadužen i za izvlačenje informacija od zarobljenih njemačkih vojnika. Tijekom jedne operacije od strane glavnih zapovjednika Crvene armije, Putin biva ozlijeđen nedaleko od rijeke ostao je živ te je smognuo snage, nakon oporavka, vratio se na bojno polje za oslobođenje od njemačke okupacije. Zanimljiva je činjenica da je Putinov otac prije početka rata radio u hotelu Astoria kao kuhar te je posluživao Lenjinovu ženu. Tijekom 1941. godine, Vladimir Spiridonovič Putin se pridružuje kao dobrovoljac u ratu. Međutim, prebačen je u jedinicu NKVD-a odnosno Narodni komesarijat unutarnjih poslova, koji je kasnije prerastao u KGB. Njihovi zadatci su bili neutraliziranje neprijatelja „s leđa“ kako bi se ostvarili uvjeti za oslobođenje područja okupacije. Tako su imali prvi zadatak zauzeće Kingiseppa koji je nedaleko od Estonske granice. Tom operacijom su trebali osloboditi prolaz zalihama za nastavak rata i oslobođenje Lenjingrada, međutim bilo je neuspješno. Tijekom rata, po drugi put biva ozlijeđen te odlazi 1942. s bojišta i prebačen je u tvornicu za proizvodnju artiljerijskih i antitenkovskih municija. Do završetka rata, Vladimirova dva brata poginula su na bojištu, Maria (majka Vladimira Putina) isto je izgubila sestru na trgu u Moskvi. Ove priče su jako utjecale na obitelj Putin, te je Vladimir (kao treći sin) odrastao u takvoj obitelji gdje su glorificirali poginule i pobjedu u ratu.²⁸

Vladimir Vladimirovič Putin rođen je kao treće dijete 7. 10. 1952. godine u Lenjingradu, današnjem Sankt Petersburgu. Grad je imao i dalje ožiljke opsade koja je trajala tri godine. Stan u kojem je Vladimir odrastao, otac je dobio 1944. kada je nastavio raditi u istoj tvornici za proizvodnju municije. Njegovo djetinjstvo, kako on opisuje bili su najljepši trenutci koje bi ponovno proživio, iako ga je otac često kažnjavao.

Vladimir je krenuo u školu 1960. godine i njegovi učitelji ga opisuju kao „živo dijete, ali s manjkom socijalnih vještina“.²⁹ Unatoč svemu, u kasnijim godinama stvara probleme u razredu, uhvaćen je jednom prilikom s nožem u torbi. Kako su sva djeca morala biti članovi omladinskih sekcija Komunističke partije odnosno pioniri, Putin je bio među onima koji nisu željeli biti dio

²⁸ S. L. Myers, 2015., 20 – 24.

²⁹ S. L. Myers, 2015., 27.

tadašnjeg sistema. Kako opisuje sam Putin: „ja sam huligan, a ne pionir“.³⁰ Zbog svih incidenata, pozivi roditeljima u školu nisu nedostajali, naprotiv u jednom trenutku Vladimirov otac zavapio je učiteljici i kazao: „da ga ubijem ili što?“. Od osmog razreda postao je prvi član Komsomola, mladenačke komunističke partije pri čemu je osjetio životni poziv.³¹

Tijekom 1965., u vrijeme dvadesete obljetnice pobjede nad nacizmom, objavljena je knjiga „Šiti i mač“ čiji autor je Vadim Koževnikov, pri čemu je on bio vojni korespondent za Pravdu.³² Sovjeti su iskoristili događaje kao propagandu te su 1968. režirali film pri čemu su veličali ulogu tajne službe – KGB-a. Vladimir Putin je imao 16 godina kada je pogledao film te mu je dalo inspiraciju da se i on pridruži KGB-u i da brani zemlju od unutrašnjih i vanjskih neprijatelja. Došao je u glavnu zgradu KGB-a u Lenjingradu. Unatoč velikoj želji, oficir KGB ga prvotno odbija za sudjelovanje kao volonter te mu predlaže upisivanje Pravnog fakulteta kako bi mogao nastaviti pri svom učlanjivanju. Tijekom fakulteta bio je jako uporan i polagao je sve ispite, trenirao je i dalje u svom judo klubu gdje je započeo. Godine 1974., poziv od nepoznate osobe dovelo je do promjene u njegovom životu. Naime, Vladimir je dobio poziv da se pojavi u fakultetskoj menzi kako bi obavio razgovor. Nije bilo detalja, niti o čemu je riječ. To je Vladimira zaintrigiralo još i više te na kraju nije požalio. To je bio poziv da postane član KGB, a već 1975. godine postaje punopravnim članom. KGB je dobio na moći, izvrsno su kontrolirali unutrašnju situaciju, dok se isto odnosi na područja koja su bila tzv. satelitska odnosno države komunističkih režima. Iako je po definiciji KGB agencija, ona je zapravo bila država u državi.³³ Završetkom akademije, postao je član kontraobavještajaca čiji se sektor borio ne izravno protiv neprijatelja, već je surađivao s neprijateljima neprijatelja. Tako je u dijelovima SSSR-a, ako bi neki lokalni moćnik pokušao proširiti utjecaj, zadatak Vladimira Putina i tog sektora jest skupiti dovoljno informacija o njemu te ga poslati u zatvor, pravedno ili nepravedno, sredstva se nisu birala. Nakon šest mjeseci, prebačen je u Prvi zapovjedni direktorij koji je zadužen za poslove striktno izvan granica SSSR-a. Unatoč tomu da je učio njemački, bio je zadužen za analitiku, a ne za odlazak preko granice. To je kod mladog Putina izazivalo nezadovoljstvo, no bio je pribran i znao je da će doći trenutka od njegove važnosti. Vladimir Putin je 1979. dobio titulu kapetana i poslan je u Moskvu kako bi se doškolovalao u Višoj školi KGB. Viša škola KGB-a nosi naziv Felix Dzerzhinsky, osnivač Čeke.“³⁴

³⁰ S. L. Myers, 2015., 27.

³¹ S. L. Myers, 2015., 29.

³² S. L. Myers, 2015., 29.

³³ S. L. Myers, 2015., 38.

³⁴ S. L. Myers, 2015., 43.

Završetkom školovanja, vraćen je u Lenjingrad, ali ne i zadugo. SSSR je 1980., uz pomoć KGB-a i vojske ušao u Afganistan kako bi uspostavio svoj režim. Iste godine Ronald Reagan je biran za predsjednika SAD-a, te se približava izravni sukob dviju sila. Putin je bio je od organizatora CARGO 200, tajne operacije koja je dovozila mrtve vojnike iz Afganistana. Tenzije između SAD-a i SSSR-a počinju rasti da je Reagan imao plan za uništenje države koju je nazvao RYAN – *raketno-yadernoye napadenie* čiji naziv je uzet iz ruskog za napad nuklearnim oružjem. Zbog tog plana, KGB-u je to postala opsesija za zaustavljanje, a Putin je isto imao udio u radu. Nakon što se Putin oženio za Lyudmilu, KGB ga je unaprijedio za načelnika odjela. Već 1984. godine ga šalju ponovno u Lenjingrad kako bi završio Elitnu školu za obavještajce u stranim državama. Ta škola je ostala do danas u tajnom području izvan Moskve, no promijenila je naziv u Akademiju za vanjsku obavještajnu službu.³⁵ Kada mu se rodila kćer Maria, Putin je očekivao po prvi put odlazak u stranu zemlju. Bilo je između Švicarske, Zapadne Njemačke, Austrije ili Istočne Njemačke. Tako je dobio Istočnu Njemačku, a grad gdje je trebao biti smješten bio je Dresden, daleko od direktnog sukoba Hladnog rata u Berlinu.

Dresdenska sfera nadgledanja bili su distrikti Dresden, Leipzig, Gera i Karl Marx Stadt. Putin je sa svojim kolegama nadgledao i obavljao obavještajne operacije, kontraobavještajne, analize i tehnološku špijunažu. Usavršio je njemački jezik koji mu je bio glavni cilj kako bi se mogao lakše uklopiti s domaćim stanovništvom.³⁶ Kako su zapravo 80-te godine donijele i najviše kriza, tako je stav KGB bio da će se Njemačka ujediniti u bilo kojem trenutku i da jednostavno to ne mogu zaustaviti. To je došlo u obliku pada Berlinskog zida 1989. koji je nagovijestio velike geopolitičke promjene koje će odzvoniti svijetom. S toga, Moskva je pozvala sve obavještajce da se vrate. Putinov posljednji čin prije odlaska bilo je zaposlenje Klause Zucholda kojeg je upoznao četiri godine ranije u Saksonskoj regiji. Dana 1.1. 1990. godine službeno je Zuchold prihvaćen, a njegovi stari arhivi poslani su u Centar u Moskvu. Zuchold je, prilikom ujedinjenja Njemačke, kako bi izbjegao kaznenu odgovornost, predao sve arhive u koje je imao pristup Zapadnoj Njemačkoj što je opravdano razbjesnilo Putina. Zbog toga je 15 agenata KGB-a poslano u zatvor i razotkrivena je KGB-ova Dresdenska mreža.

³⁵ S. L. Myers, 2015., 50.

³⁶ S. L. Myers, 2015., 57.

4.2. Ulazak u rusku politiku

Kada je Putin izašao iz službe KGB-a, odlazak u politiku se činio jednim logičnim izborom. Poznao je jezik diplomacije, ima iskustvo rada u organizacijskoj strukturi koja je bila, kako je već navedeno, država u državi. Kada je došlo do raspada SSSR-a, Putin nije to gledao kao raspad državne strukture, već kako je Rusija izgubila preko 2 milijuna km², a više od 10 milijuna Rusa je odvojeno od prave države. U današnjoj situaciji, u Rusiji imamo otprilike 110 milijardera koji drže 35% ukupnog svjetskog bogatstva.³⁷ Putin je kroz 1990. godinu počeo stvarati svoje veze i ljude koji će mu biti od pomoći kada će ozbiljnije ući u svijet politike. Kroz taj period, grupa bivših KGB-ovaca, mafije te ekonomskih i političkih moćnika počinje stvarati svoju vlast, oligarhiju. Zbog toga nose naziv *Ruski oligarsi*. Raspadom SSSR-a, dolazi do privatizacije telekomunikacija, industrije rudama, trgovačkih industrija i drugih grana, pri čemu su ti oligarsi po niskim cijenama otkupljivali cijela poduzeća s radnom snagom.

Putin je započeo službeno svoju političku karijeru u 1990. godine kao savjetnik Gradskom vijeću kao i savjetnik gradonačelniku St. Petersburga Anatolij Sobchaku, a kasnije od 1991. do 1996. glavni u uredu za Vanjska ulaganja u St. Petersburg. Cilj ovog ureda bio je regulaciju trgovine pogotovo s plinom i naftom koja je činila 20% tadašnje trgovačke bilance.³⁸ Tijekom rada sa Sobchakom, Putin oko sebe okuplja grupu ljudi koji će mu kasnije pomagati uzdizanjem na ljestvici. Među istaknutima su: Dmitriy Medvedev, Igor Sechin, Viktor Ivanov i drugi.³⁹ Kao zamjenik tada gradonačelnika, bio je zadužen za administraciju, pravosuđe i drugo. Medvedev je kasnije kroz 1999. pa nadalje obavljao i bitne službe u državnim funkcijama kada je Putin prvotno bio premijer, a kasnije predsjednik, Viktor Zubkov je bio glavni za poljoprivredne poslove za područje St. Petersburga pri čemu se istakao u jednoj aferi za podjelu zemlje gdje su Ozero Cooperative i Putinov krug ljudi izgradili nekretnine. Gledajući djelovanje Vladimira Putina za vrijeme vlasti u St. Petersburgu, mogu se mnoge afere izvući gdje je bila korupcija. Rusko gospodarstvo se temelji na izvozu plina i nafte i zato je taj sektor bio najunosniji po prihodima. S toga ne treba čuditi i da je Putin pokušao uvesti svog čovjeka u tadašnji Gazprom. Tu su orkestrirali dvojica braće, Boris i Akadiy Rotenberg. Njih dvojica poznaju Putina cijeli život, trenirali su judo skupa i išli u istu školu. Gazprom je trebao braći kako bi bili glavni za konstrukciju plinovoda i naftovoda, kao i izgradnju prateće infrastrukture kroz ceste, željeznice i slično. Nije samo primarno bilo graditi plinovode i naftovode, tu je priča bila puno šira i

³⁷ K. Dawisha, 2014., 39.

³⁸ K. Dawisha, 2014., 79.

³⁹ K. Dawisha, 2014., 79.

kompleksnija, ali s istim rezultatom. Također radili su shemu, proizvodili su s pomoću svoje firme cijevi za naftovode i plinovode, čija proizvodnja je bila jeftinija, a prodavali su to isto Gazpromu za puno veću cijenu.

1996. godine dolaze novi izbori za gradonačelnika St. Petersburga. Anatolij Sobčak izgubio je izbore i javnost u Rusiji je mislila da je ovo kraj za Putina. Sobčak bježi preko granice jer su se uključile federalne i lokalne institucije kako bi se istražile moguće malverzacije, no Putin (ne)očekivano dobiva poziv za rad u Moskvi gdje vodi i nekolicinu svojih ljudi. Iako je izašao iz St. Petersburga, pitanje je bilo što i kako dalje pošto je cijela grupa izgubila pristup gradskom proračunu. Putin je do odlaska imao već izgrađenu vilu koja je bila u tom trenutku simbol vrhunca političke moći, ali i ostatak njegove grupe su također bili u poslovima s nekretninama.

4.3. Putinova pobjeda na predsjedničkim izborima

Putin kao predsjednik počinje zadnjim danom dvadesetog stoljeća. Taj čin je iznenadio cijeli svijet, Boris Jeljcin se pojavio na televiziji te najavio povlačenje unatoč tomu što mu je mandat još trajao šest mjeseci. Plakao je i molio ruski narod za oprost te najavio da Rusiji treba nova postava i nova lica da ju vodi u novo razdoblje. To se sve događalo tik prije proslave Nove godine. Tijekom noći Putin dolazi te se obavljaju formalnosti. Prvu odredbu koju je izdao bila je zabrana istrage oko Jeljcina i njegovog mandata. Bio je oslobođen bilo kakvih istraga i dan je imunitet. Dok su ostali ulijevali nove ture pića za proslavu Nove godine, Putin je vojnim helikopterom odletio prema Čečeniji koja je u tom periodu i dalje vodila separatistički rat. Putin je time želio prikazati, ne samo Rusima već i svijetu da je došao novi čovjek koji je spreman na obračune sa separatistima i teroristima. Prije nego je Putin postao predsjednikom, Boris Jeljcin i Bill Clinton su se nalazili dvadesetak puta. S druge strane, dok je obavljao dužnost premijera, Clinton se s Putinom nalazio manje od pet puta. Sada, Clinton nema opravdanja da izbjegava Putina. Cilj Ruske politike u novom mileniju bilo je smanjenje utjecaja zapada na njih. Clinton je pokušao odvratiti Putina na reakciju u Čečeniji, no kako je bila godinu ranije NATO ofenziva na Srbiju zbog Miloševićevog napada na Kosovo, Beograd biva bombardiran. Putin nikad nije zaboravio i od tada Srbija će uvijek dati sto postotnu podršku Putinu. Putin je još volio Miloševića jer se borio protiv terorista, kako on to naziva, na području Kosova.

Unatoč tomu, Putin je imao želju da Rusija bude dio NATO pakta što je pokazao početkom njegovog predsjedavanja. Za vrijeme Jeljcinovog predsjedavanja, nakon bombardiranja Jugoslavije tijekom 1999. godine zbog Miloševićevog režima, ruski ministar vanjskih poslova Igor Ivanov je izjavio da ruski predstavnik pred NATO-om pakira kofere.⁴⁰ To je označavalo zahlađenje odnosa između NATO pakta i Ruske Federacije. No, cjelokupna situacija se mijenja dolaskom Vladimira Putina na vlast 2000. godine kada upućuje poziv prema središtu NATO-a u Bruxellesu kako bi izgladili situaciju te da Igor Ivanov pokuša vratiti Rusiju u Ured za sigurnost pri NATO-u. Kako je došlo do inauguracije Georgea Busha, tako je svijet mislio da suradnja između Putina i Busha neće biti moguća zbog različitog stajališta, međutim konferencija u Ljubljani, točnije u dvorcu Brdo, 16. 6. 2001. promijenilo je odnos između SAD-a i Rusije. Tada je Bush izjavio da je u Putinu vidio iskrenost i želju za napretkom, ali najviše determinaciju u stvaranju boljeg sutra, na što mu su Putin na engleskom zahvalio.⁴¹ Ta iskrenost je došla već u događaju koji će promijeniti povijest SAD-a i koji će donijeti veliki strah među građane, 11. 9. 2001. i napad talibana na *Blizance* odnosno trgovačke tornjeve u New Yorku. Dan prije je Putin govorio da se nešto veliko sprema, no ovo nitko nije očekivao. Putin je ponudio svu moguću potporu, kroz svoje izvore iz sigurnosnih agencija, pa sve do humanitarne pomoći. No, tri dana nakon događaja, tijekom posjete Sergeia Ivanova u Uzbekistanu, tadašnjem predsjedniku Islamu Karimovu, koji je nosio naslov za najvećeg prekršitelja ljudskih sloboda početka 2000-tih, Ivanov kroz svoje govore zapravo blokira mogućnost ulaska SAD-a svojim utjecajem na područje Centralne Azije kako bi lakše ušli na područje Afganistana. Taj period je značio i jednima i drugima kontrolu nad velikom količinom nafte i plina u Afganistanu, stoga ne treba čuditi da je takav čin razljutio *Bijelu kuću*. Unatoč tomu, suradnja je ponovno nastala kada je Rusija potpomagala SAD-u u zračnim napadima prema Afganistanu.

Prije nego je Putin postao predsjednik, obavljao je dužnost premijera za vrijeme Borisa Jeljcina. Tada je ubrzao procese privatizacije poduzeća i obrta, međutim reformama je i dalje rasla inflacija, nije imala gospodarski porast kakav su očekivali, privatno sektor je i dalje zaostajao. Država je i dalje ovisila o prodaji sirovina, kao što su aluminijski, nafta i plin. Zato je Putin angažirao, tada 35-godišnjeg odvjetnika koji je postao poduzetnik, Hermana Greff. Shvatili su da sami ne mogu promijeniti Rusiju, ali su znali da uzimajući u obzir savjete akademika, istraživača i drugih, Rusija je mogla naprijed. Tako je i bilo. Dobre ideje pretvorene su u reforme koje su omogućile gospodarski porast i proizvodnju proizvoda. Smanjen je porez s 30 % na

⁴⁰ A. Roxburgh, 2012., 33.

⁴¹ A. Roxburgh, 2012., 40.

13% za stanovništvo, a za poduzeća s 35 % na 24 % što je uveliko omogućilo i jednima i drugima olakšan pristup proizvodima kao i proizvodnju istih. Ekonomske reforme su se pokazale jako dobre, dok MMF⁴² nije bio zadovoljan, pogotovo sa sekcijom oko smanjivanja poreza. Razlog je bio dug koji su imali, u iznosu od 522 milijarde rublja što je ekvivalentno s cca. 18.5 milijardi dolara u periodu od 1991. do 2005. godine. Zbog toga dolazi plan spašavanja kroz ideju Alekseja Kudrina i njegovog Stabilizacijskog fonda u kojem bi se otkupila sva poduzeća koja se bave proizvodnjom i distribucijom nafte i plina i stvorila svoju tvrtku Gazprom koji je do danas najveći proizvođač i distributer nafte i plina.⁴³

Tijekom vladavine Putina kao predsjednika, dolazi period Čečenskog rata koji je zapravo bio nastavak na prethodni koji se odvio od 1994. – 1996. godine. Taj prvi rat je zapravo prikazao sve strahote i grozote koje je narod u Čečeniji koji je morao preživjeti. Naime, Grozni je bio samljeven od artiljerijskog napada, ali i zračnih napada koji su bili strašni, no svijet je bio zauzet praćenju događanja na području Balkana. Kada je došla 1999. pripreme su išle za novi, još i gori, ali medijski slabije popraćeni rat. Naime, u prvom je postojala medijska prisutnost na samim linijama fronta, no u ovom se Putin pobrinuo da nitko od medija ne može pristupiti ulaskom u vojnu zonu.

⁴² MMF – Međunarodni monetarni fond

⁴³ A. Roxburgh, 2012., 54

5. Drugi čečenski rat

Podjela na prvi i drugi Čečenski rat je zapravo gruba podjela. Naime, iako je potpisano primirje 1996. godine, rat nikada nije prestao u velikoj mjeri, lokalni sukobi su bili, ali bilo je upravo i jedan period gdje je napade preuzimala džihadistička grupa Čečena. To se očitovalo na područjima Dagestana, regije Ingušetija i Stavropola.⁴⁴

Slika 4 Napad na Dagestan 1999. godine⁴⁵

⁴⁴ I. Akhadov, M. Lanskoj, 2010., 168

⁴⁵ Preuzeto od: M. Galeotti 2014.,

U Rusiji je u periodu napada na Dagestan, još uvijek bio Boris Jeljcin, no prave konce je polako počeo voditi Vladimir Putin, koji je imao plan da se Rusija vrati među najmoćnijim zemljama Svijeta. Kako bi to dostigao, trebao mu je jedan ogroman trijumf, ali vojni. Čečenija je s toga ispala kao idealni kandidat kako bi se mogla testirati nova Ruska moć. Iako su mu svi generali i vojni stručnjaci govorili da se odmah ukine sporazum s čelnicima Čečenije, on je zatražio vojnu spremnost svih jedinica, kao i pripremu za napad kroz Dagestan kako bi se obračunao s teroristima. Već godinu prije odlaska u Dagestan, Putin je dao zeleno svjetlo 15 tisuća vojnika koji su uz granicu Dagestana vježbali vojne akcije protiv Čečena. Sada kada je sve spremno, trebao je povod, a povod uskoro dolazi. 1999. godine dolazi do terorističkog napada na kompleks stanova pri čemu je poginulo 293 osobe u Moskvi. Takvi napadi sličnog motiva dogodili su se i u Buyanask i Volgodonsk. Kako to da nisu ruske sigurnosne službe uspjele zaustaviti napad, to je do danas neriješen misterij. No, Vladimir Putin je odmah okrivio Čečenske džihadiste na napad. Ubrzo se vojska nakon ovog incidenta preusmjerava prema Dagestanu, dok 1. 10. Putin službeno proglašava rat i vladu Maškadova kao nelegitimnu. Na granicu s Čečenijom, Rusija šalje svu vojsku koja je brojala blizu 100 tisuća vojnika, a već 12. 10. probijaju se do Groznog. Zapadno krilo se probija kroz Nadterechnaya, područje koje ulazi u urbano područje Groznog. Sjeverna grupa ulazi kroz područje Tereka, dok Istočna grupa ulazi Gudermes i zauzima krilni dio Groznog. Razlog zašto je ušla ruska vojska tako brzo nego prije leži u činjenici da nakon prvog rata, Čečeni su izgubili disciplinu koja im je krasila obrambenu zadaću. Dakako, vjerski fanatizam je otpao zbog ekonomske situacije u regiji. Tijekom 12., zauzeta su područja stavljena pod kontrolu za treći rat za Grozni. Naime, u trećem ratu za grad, stvoreni su rovovi kako bi obrambeno dobili prednost, postavljene su mine, ali i druge naprave za obranu. 5. 12. su napali Grozni, počevši s artiljerijskim razaranjem, zatim zračnim snagama te naposljetku nekoliko satno granatiranje. To je dovelo do demoraliziranja stanovništva, te su Rusi počeli predlagati da svi napuste grad do 11. 12. do kada će Rusija prestati s napadima. Malo su bili skeptični, ali su odlučili da se neće predati te nastavljaju s borbama. Dan iza isteka roka, ponovno dolazi do žestokog napada na Grozni, no kako su mislili Čečeni da će RPG-ovima uništiti Ruske tenkove i tako smiriti prodore, grdno su se prevarili. Rusi su proizveli novi tenk T-90 koji je bio otporniji na RPG-ove za razliku od starih T-80.⁴⁶ Unatoč Maškadovim zapovijedima da vojska ostane u gradu i da se i dalje bori, Shamil Basajev, poznatiji kao Abu Idris, koji je vodio elitne postrojbe, odbio je ostanak te je planirao bijeg iz grada. Problem je bio u prvotnom planu za spašavanje Groznog, minska polja oko grada. Rusi su saznali za

⁴⁶ M. Galeotti, 2014., 56.

koridore gdje nema minskog polja te su ta područja zauzeli, a ostavili područja slobodna s minama.⁴⁷ Već 15. 1. Viktor Kazanstev je odlučio ulazak ruske vojske u Grozni jer nikog više, osim civila, nije bilo u gradu. Unatoč svemu, događale su se situacije gdje su mali broj čečenskih boraca ulazilo među ruske linije i postavljale mine kako bi se usporilo napredovanje vojske. 6. 2., grad Grozni bio je, prema Rusima, oslobođen. Ljudi koji su ostali u Groznom, živjeli su u nehumanim uvjetima i imali su otežani pristup hrani. Kako je napad na Grozni bila prva crta napada, tako je zauzećem došlo do odlaska dijela ruske vojske na drugu frontu koja se protezala kroz sela i unutrašnjost Čečenije koju su dio po dio zauzimali. Neka područja lakše, neka teže.

Slika 5 Invazija i osvajanje Čeče nije 1999. - 2006.⁴⁸

⁴⁷ I. AKhmadov, M. Lanskoj, 2010., 196.

⁴⁸ Preuzeto od: M. Galeotti 2014.

Kako je dolazio period gdje su Čečeni shvatili da od borbe za neovisnost nema ništa, već početkom 2002. godine počinju javna mišljenja oko stvaranja autonomije u sklopu Ruske Federacije i da se proba zaustaviti izgubljeni rat. No, pojedinci nisu bili istog mišljenja te su krenuli novi teroristički napadi. Prvi se zbio, nakon 1999., u 10. mjesecu u dvorani Dubrovka u Moskvi gdje je 40 čečenskih terorista uzelo 850 ljudi svojim taocima. Na kraju su svi teroristi ubijeni, no ubijeno je 179 taoca. Razlog ovog čina jest zauzimanje Rusije područje s naftom i plinom u Čečeniji. 2004. godine, u Sjevernoj Osetiji, teroristi su ušli u jednu školu gdje su zauzeli 1100 taoca većinu djece, te su u momentu borbe s sigurnosnim službama, jedan od terorista izazvao eksploziju gdje je ubijeno preko 334 taoca među kojima je 186 djece.⁴⁹ Dok je bio Boris Jeljcin, kada bi se dogodila neka tragedija, pokušali su na mirniji način smiriti situaciju da se ne ponovi, međutim, Vladimir Putin je još jače išao preko Čečenije kako bi ojačao vlast i stvorio mirne uvjete. To je nekad značilo i provoditi silu koja je mogla biti opravdana i neopravdana. Tijekom 2003. održan je referendum u kojem su Čečeni izglasali da žele biti dio Ruske Federacije. Novoizabrani vođa bio je Akhmad Kadyrov koji je preuzeo ulogu provođenja nove odluke referenduma. Nadalje, 9. 5. 2004. prilikom službene proslave dana pobjede, bomba na stadionu Dinama Grozni gdje je sam novoizabrani vođa poginuo. Njega nasljeđuje ministar unutarnjih poslova Alu Alkhanov koji je bio žestok protivnik za potpisivanje referenduma.⁵⁰

Kada je 2007. godine Ramzan Kadyrov postao predsjednik, sin od pokojnog Akhmada, velike vojne borbe su odavno završile. Period prije toga od 2002. do 2007., ruske tajne službe eliminirale su nekolicinu visoko pozicioniranih službenika, 2002. ubijen je pismom koje je bilo namočeno u otrovu, Ibn al-Khattab zatim Zelimhan Jandarbijev kojem su u Kataru postavili bombu ispod auta i dr. Cijela situacija je dodatno uzburkala strasti na području Čečenije gdje je Putin pokušao i dalje zadržati područje pod kontrolom. Iako je osvojio 70% unutrašnjosti Čečenije, ruska vojska je i dalje imala pune ruke posla zbog konstantnih napada na njihove položaje kroz džihadističke pokrete. Kako cijela situacija nije vodila nigdje, ostatci ustanika u Čečeniji pod vodstvo Doka Umarova, koji je postao njihov vođa, osniva 2007. u brdskim dijelovima samoprovani Emir Kavkaskog Emirata.⁵¹ Borio se Doka i u prvom Čečenskom ratu pod vodstvom Ruslana Gelayeva što je dalo iskustvo. Pod njegovim vodstvom situacija između Rusa i Čečena ponovno zaoštrava, što je rezultiralo napadom 2009. na Nevsky Express vlak

⁴⁹ M. Galeotti, 2014., 61.

⁵⁰ M. Galeotti, 2014., 62.

⁵¹ M. Galeotti, 2014., 78.

koji je išao od Moskve do St. Petersburga, ali i 2011. godine kad je bombaškim napadom napadnut moskovska zračna luka Domodedovo. Osim Rusije, izvršili su i napad na parlament u Groznom. No, napadi bombašima samoubojicama je dokazalo da je ruski obrambeni parametar od početka bio efektivan. Putin nije puštao situaciju da eskalira, sve prijetnje je žestoko kažnjavao i zato je manje razoran za rusku politiku bio drugi čečenski rat, unatoč većim problemima s bombašima samoubojicama. Osim Rusije, SAD je pokušao pomoći Rusiji u rješavanju problema s bombašima samoubojicama jer i sami su vodili ratove po Afganistanu, ali i slučaj od 11.9.2001. ostavio je veliki trag u živote ljudi. Razman Kadirov je pokušao na sve načine da sklopi s Putinom mirovne pregovore, ali je Doku Umarov svojim činovima to pokušao zaustaviti. U periodu od 2008. je Rusija ponovno pokušala ući na područje Kavkaza, te paralelno ušla u rat s Gruzijom oko Južne Osetije. Kako je postao 2008. postao Dmitrij Medvjedev predsjednikom Rusije, a Vladimir Putin premijer, tako je Dmitrij dobio informacije da se na Kavkaskom području nalazi mali broj boraca. S toga su pozivali svakodnevno na smirivanje tenzija i predaju, što je napravljeno do 2009. godine, ali nikada se nije potpisao nikakav dokument koji je klasičan za prekid rata. Unatoč tomu, čečenski ekstremizam se proširio i izvan granica Ruske Federacije, tako da su 2013. došlo do bombaškog napada na Bostonski maraton za koji su bili odgovorna dvojica braće Čečena. Putin, postavši ponovno predsjednik, ponudio je predsjedniku Baracku Obami pomoć u istrazi i uništenju ekstremizma s Kavkaza jer i sama Rusija može biti meta. Tim činom započeta je potpuno nova stranica ofenziva na Kavkazu kako bi se smanjile mogućnosti širenja ekstremizma s tih područja na Svijet.⁵²

⁵² I. AKhmadov, M. Lanskoj, 2010.,222

6. DESTALJINIZACIJA: MIT O KRAJU ILI NOVOM POČETKU

Vladimir Putin je preuzeo konce Rusije tijekom njegovog predsjedništva koje je i do danas aktivno. Stvorio je državu po svojoj mjeri, tako da je strukture razne izmijenio raznim reformama. Rusija kao država imala je problem s smanjenim rastom broja stanovnika odnosno rođenjem beba. Iako je u početku njegove vladavine došlo do minimalnog porasta nataliteta i smanjenog mortaliteta, to je sve počelo otpadati u periodu od sredine 2000.-ih godina tako da je do 2012. jedna fertilna osoba (žena) imala 1.7 rođene djece u njenim fertilnim godinama koji je omjer od 16-63 godine.⁵³ Zahvaljujući regijama kao što su Čečenija, Dagestan i Tuva, one su bile jedine u prirodnom prirastu. Porast mortaliteta također je pridonio rat u Čečeniji, dok gledajući izvan ratove i prirodnih nepogoda, više je žena umrlo zbog obiteljskog nasilja nego vojnika u afganistanskom ratu. Za vrijeme Vladimira Putina, po statistikama WHO-a, prosječni radnik je imao teži radni vijek, ne samo na fizičkoj bazi, već i na psihološkoj razini gdje je depresija bila normalna pojava. Također, život petnaestogodišnjaka je kraći za tri godine za razliku od onog na Haitiju. Jako veliki broj djevojčica su nestale zbog trgovine ljudima zbog čega je Rusija bila kritizirana od strane velikih sila, posebice SAD-a. Razlog zašto je došlo do ove situacije jest u korupciji koja je bila sveprisutna u svim stupovima društva. Rusija je krenula u izgradnju prvog skloništa za žene u St. Petersburgu, no do 2013. nije bilo otvoreno. Tek se otvorilo između 2015. i 2016. godine. U periodu od 2000. do 2011. Rusija je zaradila oko 1.6 milijardi od prodaje nafte i plina, ali ni jedna nova prometnica za transport i/ili autocesta za potrebe svih ljudi nije bila izgrađena. Najbolji primjer jest u izgradnji Nord Streama odnosno sjevernog priključka za naftu i plin između EU i Rusije. Naime, na zapadu gradnja produžetaka cijevi i terminala iznosio je 2.1 milijuna/kilometar, dok u Rusiji 5.8 milijuna/kilometru.⁵⁴

Kada je Putin 2012. godine po treći put postao predsjednik, nije išao ka modernizaciji, već je ukinuo slobodu za neprofitne organizacije i označio ih kao strane agencije po zakonu. Prilikom prosvjeda, svi koji su bili protiv su bivali uhićeni i sastavljena je crna lista. Nadalje, tijekom prosvjeda Bolotnaya koji je bio protiv izbornog zakona, Putin je zatražio da se napravi restrikcija na internetu i što točno ljudi mogu pretražiti i što može biti vidljivo. Vrhunac njegovog režima, bilo je zatvaranje poduzetnika pod čudnim okolnostima poreznih prijevара. Naime, montiranim procesima su novi poduzetnici mogli upasti u velike probleme, čak i zatvor

⁵³ K. Dawisha, 2014., 300.

⁵⁴ K. Dawisha, 2014., 309.

ako, po navodima, ne plate određenu godišnju sumu lokalnim moćnicima. Od 2002. do 2012. godine, uhićeno i zatvoreno je preko sto tisuća novih, starih, velikih i malih poduzetnika pod sličnim okolnostima, a njihov novac oduzet i skupa sa imovinom predan u ruke države. Tijekom svoje predsjedničke pozicije, u vrijeme 2014. kada je Rusija ušla u Krim i oduzela ga Ukrajini, narod je živio u ideji da je Ukrajina nacistička, da su Rusi na Krimu ubijani i protjerani. Zapravo je zahvaljujući nižim političarima na lokalnoj, ali i na državnoj razini uspio narod uvesti u stanje mržnje prema dotadašnjim sugrađanima za vrijeme SSSR-a. Također parola, Velika Rusija je ponovno zaživjela gdje su desničari bili izričito za Putina i njegovo vodstvo jer se slagao s njihovim idealima.

S toga ne treba čuditi da je podrška prema Putinu bila uvijek preko 80% kada ima u svojim rukama televiziju, te za vrijeme Krimске krize, prikazana anketa (vjerodostojna ili ne) gdje je 90% građana izglasalo da želi biti dio Ruske Federacije. No, službeni navodi Ureda za ljudska prava tvrdi da je za aneksiju i spajanje s Ruskom Federacijom bilo oko 30% do 50% stanovništva.⁵⁵ Nakon aneksije su ljudi manje – više očekivali popravljane gospodarske, ali socijalne situacije, jer su obećali osvajanjem Krima, da se količina nafte i pliva uvećava što znači veću prodaju. Nažalost, i dalje je ostala ista situacija što se tiče gospodarske situacije Rusije. Kako bi dodatno učvrstio vlast i prije nego je išao na Krim, treba se sagledati Gazprom koji je po propisu javno poduzeće s čijim dionicama je moguće trgovati, dok je njena struktura i način upravljanja direktno pod državom. Kroz 2011. godine Gazprom je držao 8% BDP ruskog gospodarstva.

Vladimir Putin je napravio izmjenu i u izbornom zakonu. Naime, kada je prvotno stupio na vlast, bilo je pravilo, kako bi se izbjegle diktature i režimi, da predsjednik ne može biti izabran više od 2 puta odnosno u kontinuitetu 10 godina. To se dogodilo 2008. kada je završio njegov drugi mandat i tada je predsjedničko mjesto zauzeo Dmitri Medvjedev, dok je Putin uzeo ulogu premijera. Naime, u zakonu piše ako se nakon drugog mandata bude novi kandidat predsjednik, onda stari kandidat ima pravo ponovnom izboru na sljedećim izborima. To se dogodilo 2012. godine kada je po treći put izabran za predsjednika. Ubrzo iza toga, 2015. zakon o limitiranju predsjedničkih mandata se ukida te dopušta bezbroj mandata. Naravno, u Moskvi je došlo do velikih pobuna i protesta pri čemu su sukobi s policijom trajali tjednima, ali najintenzivnijim su bili sami počeci. Za vrijeme Putina, ojačane su uloge oligarha. Naime, iako su oni već u vrijeme Borisa Jeljcina dobili moć kroz kupnju poduzeća i industrijskih pogona, za vrijeme

⁵⁵ K. Dawisha, 2014., 314.

Vladimira Putina oni postaju kraljeznica ruskog društva. Svaki ulazak u međunarodnu geopolitiku, pored interesa Vladimira Putina, interes postoji i za određene oligarhe. Oni su vjerni Vladimiru Putinu i omogućavaju glasove za njega, no ako se slučajno *stane na žulj* Putinu i pokuša stvoriti njemu opozicija, sve će biti uzeto. Najbolji primjer toga jest Mihail Hodorkovski koji je bio istaknuti političar i ruski *naftaš*. Bio je vlasnik Yukosa i tada od 1990. do 2003. najbogatiji Rus. Nakon toga ga Putin optužuje za utaju poreza i oduzima svu imovinu i poslao ga u zatvor. Nakon 2013. pomilovan je te ubrzo odlazi iz Rusije. On je jedan od primjera kako politički aktivisti, koji nisu u planovima oblika Vladimira Putina mogu nastradati ili biti uklonjeni iz društva na nepravedan način.

7. ZAKLJUČAK

Analiza fenomena uspona predsjednika Vladimira Putina kroz čečenski sukob pruža uvid u povijesne, političke i vojne događaje koji su pripomogli oblikovanju suvremene Rusije. Raspadom Sovjetskog Saveza 1991. godine, stvorena je duboka ekonomska i politička kriza u sklopu novonastale Ruske Federacije, a Boris Jeljcin, kao prvi predsjednik, imao je velikih problema u segmentima uspona oligarha, masovne privatizacije te naposljetku i ekonomske i društvene nestabilnosti. Cijela kriza se u konačnici svela na čečenske ratove gdje je Boris Jeljcin upravo pridobio velik broj protivnika. Kako se drugi čečenski rat krenuo zakuhavati, tako je trebao Jeljcinu netko tko će mu pomoći te dolazi Vladimir Putin.

Njegov dolazak je paralelan sa eskalacijom na području Čečenije gdje je raznim reformama, ali i pozitivnim javnim nastupima nakon Moskovskog bombaškog napada, pokupio brojne simpatije građanstva. Također, razlog žestokog otpora kontra čečenskih boraca, leži u činjenici da je to područje bogato naftom i plinom. Njegovi uspjesi su dodatno učvrstili njegovu poziciju na vlasti koja mu je već tada u nekoj maniri, autoritativna.

Ključni fenomeni uspona Putina leže u činjenici da je prvo vješt politički strateg te da surađuje sa svima kako bi vlasti bila što pozitivnija. Drugo, vojnim intervencijama u susjedstvu kao i sudjelovanje u raznim ratovima, pripomoglo je učvršćivanju vlasti bez straha od vojnog puča koji je u Rusiji u boljem položaju. Kao treće, gušenjem raznih demokratskih promjena uspostavljena je vladavina jednog čovjeka kojeg će teško itko ukloniti u skorije vrijeme. Čečenski ratovi nisu oblikovali unutarnju političku strukturu, već je u sklopu kriza rasla moć i prestiž Vladimira Putina. On tu situaciju koristi kako bi očvrstio svoju vlast koja je već tada bila svemoćna. Kako bi se lakše razumjelo kako je Putin dugo godina na vlasti, trebaju se razumjeti dvije glavne činjenice, da je dinamika rata i jačanje političke moći pripomoglo stvaranju sustava koji je i danas aktualan u Ruskoj Federaciji.

8. SAŽETAK

Uspon Putina kroz čečenski sukob bio je samo vrhunac njegovog političkog djelovanja. On je ponajprije uspio izgraditi temelje za stvaranje jake političke figure kroz razna legalna i nelegalna davanje tadašnjim najjačim privatnicima, oligarsima. Nadalje, u Čečeniji je pokazao da je njegova reforma vojske bila nužna kako bi se i Svijetu prikazalo da Rusija neće biti nakon raspada SSSR-a nečija politička marioneta, nego da će imati i dalje veliki utjecaj na ostatak svijeta i zbivanja u geopolitici. U prvom poglavlju se obradilo dolazak novoizabranog predsjednika Borisa Jeljcina, koji je nakon Mihaila Gorbačova uspio vratiti narodu ono što je u komunizmu bilo oduzeto. U drugom dijelu se obrađuje geografski aspekti Čečenije te kako je geografija pomogla i odmogla i jednoj i drugoj strani za vrijeme prvog čečenskog rata. U trećem dijelu se obrađuje dolazak Vladimira Putina, kao i njegovi sami početci u KGB-u kao i djelovanja izvan granice. Također se obrađuje period Drugog čečenskog rata koji je oblikovao današnje odnose između Rusije i Čečenije. U posljednjem poglavlju se obrađuje koliko je Vladimir Putin doveo novu „staljinizaciju“ društva te kako je od nanovo demokratskog društva ponovno raznim reformama razvio autokratsku državu.

Ključne riječi: Boris Jeljcin, Vladimir Putin, oligarsi, čečenski rat, vojska, opsada, staljinizam

9. SUMMARY

The rise of Putin through the Chechen conflict

The rise of Putin through the Chechen conflict was only the peak of his political activity. First of all, he managed to build the foundations for the creation of a strong political figure through various legal and illegal donations to the strongest private individuals of the time, the oligarchs. Furthermore, in Chechnya, he showed that his reform of the army was necessary in order to show the world that Russia will not be someone's political puppet after the collapse of the USSR, but that it will continue to have a great influence on the rest of the world and events in geopolitics. The first chapter dealt with the arrival of the newly elected president Boris Yeltsin, who after Mikhail Gorbachev managed to return to the people what was taken away during communism. The second part deals with the geographical aspects of Chechnya and how geography helped and hindered both sides during the first Chechen war. The third part deals with the arrival of Vladimir Putin, as well as his very beginnings in the KGB as well as activities outside the border. The period of the Second Chechen War, which shaped today's relations between Russia and Chechnya, is also covered. The last chapter deals with the extent to which Vladimir Putin brought about a new "Stalinization" of society and how he developed an autocratic state from a newly democratic society through various reforms.

Key words: Boris Yeltsin, Vladimir Putin, oligarchs, Chechen war, army, siege, Stalinism

10. POPIS LITERATURE

- Akhmadov Ilyas, Lanskoj Miriam, Brzezinski Zbigniew K. (2010). *The Chechen Struggle: Independence Won and Lost*. New York: Palgrave Macmillan
- Dawisha, Karen, (2014.). *Putin's kleptocracy: who owns Russia* Oxford: Simon & Schuster
- Ellison, Herbert J. (2006.). *Boris Yeltsin and Russia's democratic transformation* Washington: Washington Press
- Evangelista, Matthew (2003.). *The Chechen Wars: Will Russia Go the Way of the Soviet Union*. Washington: Brookings Institution Press
- Galeotti, Mark (2014). *Russia's Wars in Chechnya 1994–2009*. (Osprey Essential Histories 78): Osprey Publishing
- Goldfarb Alexander, Litvinenko Marina (2007.). *Death of a dissident the poisoning of Alexander Litvinenko and the return of the KGB*. New York: Free Press
- Hughes, James (2007.). *Chechnya From Nationalism to Jihad National and Ethnic Conflict in the 21st Century*. University of Pennsylvania: Press
- Hunter, Shireen T., Thomas Jeffrey L. (2003.). *Islam in Russia: The Politics of Identity and Security*. New York: Routledge
- Jaimoukha, Amjad (2005.). *The Chechens: A handbook*. New York: Routledge
- Myers, Steven Lee (2015.). *The new tsar: The rise and reign of Vladimir Putin*. New York: Knopf
- Oliker, Olga (2001.) *Russia's Chechen Wars 1994 – 2000: Lessons from the Urban Combat* New York: Arroyo Center
- Plokhly, Serhii (2014.). *The Last Empire: The Final Days of the Soviet Union* New York: Basic Books
- Roxburgh, Agnus (2012.). *The strongman: Vladimir Putin and the struggle for Russia*. New York: I.B. Tauris & Co. Ltd.
- Shleifer, Andrei, Treisman, Daniel (2003.). *Harvard Institute of Economic Research* Cambridge: Harvard University
- Ward, Christopher J., Thompson, John M. (2021). *Russia: A Historical Introduction from Kievan Rus' to the Present*. New York: Routledge